

11. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
12. Чуприна О.В. Правове регулювання митних режимів переробки / дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В. Чуприна. – Х., 2015. – 195 с.
13. Товарна структура зовнішньої торгівлі. Ukrstat.org – публікація документів Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2016/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt0516_u.htm.
14. Експорт ліків та медичних виробів: ресурси держави – потреби виробників // Аптека. – 2016. – № 14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/368044>.
15. Про затвердження переліку товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 427 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 40. – Ст. 1522.

УДК 343.132.41(477)(078)

ІНТЕРНЕТ ЯК СУЧАСНИЙ ФАКТОР РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЙНИХ ВИЯВІВ

INTERNET AS THE MODERN FACTOR OF DISSEMINATION OF DISCRIMINATORY MANIFESTATIONS

Ісмайлов К.Ю.,

кандидат юридичних наук,

*завідувач кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У статті висвітлюються особливості впливу сучасних інформаційних технологій на розповсюдження дискримінаційних виявів у світі. Розглядається вплив всесвітньої мережі Інтернет на глобальну проблему людства, таку як дискримінація. Надано характеристику взаємозв'язку між такими явищами, як «Інтернет» і «дискримінація». Проведено за допомогою Google-форми серед користувачів Інтернету онлайн-опитування для виявлення найбільш проблемних питань, пов'язаних із дискримінацією, та з'ясовано рівень розуміння суспільством явища «дискримінація». Поряд з іншими висновками зроблено висновок, що сьогодні фактор дискримінації використовується в інформаційній війні Російською Федерацією проти України.

Ключові слова: дискримінація, Інтернет, інформаційна війна, інформатизація.

В статье освещаются особенности влияния современных информационных технологий на распространение дискриминационных проявлений в мире. Рассматривается влияние всемирной сети Интернет на глобальную проблему человечества, такую как дискриминация. Даны характеристики взаимосвязи между такими явлениями, как «Интернет» и «дискриминация». Проведен с помощью Google-формы онлайн-опрос для выявления наиболее проблемных вопросов, связанных с дискриминацией и выяснением того, понимает ли общество, что такое дискриминация. Сделан вывод, что фактор дискриминации используется в информационной войне Российской Федерации против Украины.

Ключевые слова: дискриминация, Интернет, информационная война, информатизация.

The article deals with the peculiarities of the influence of modern information technologies on the spread of discriminatory manifestations in the world. The influence of the global Internet on the global problem of humanity such as discrimination is considered. The characteristics of the relationship between such phenomena as "Internet" and "discrimination" are given. It is done using the Google-form online surveys among online users to identify the most problematic issues related to discrimination and to find out the level of public understanding of the phenomenon of discrimination. Along with other conclusions in the work, it was concluded that today the factor of discrimination is used in the information warfare against the Ukraine by the Russian Federation.

Key words: discrimination, Internet, information warfare, informatization.

Актуальність теми. Сучасне суспільство знаходиться на шляху невідомого розвитку технологій. Прогрес, який за своєю сутністю полягає у створенні чогось нового, сучасного, інноваційного, стає причиною не лише появи нових можливостей і новаторських ідей, а й впливає на розвиток глобальних проблем суспільства. Однією з таких проблем є дискримінація – будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує чи зменшує рівне здійснення прав, такі як расова, національна, політична або релігійна належність [1].

Уже немає сумніву, що сьогодні головною рушійною силою розповсюдження інформації та комунікації є Інтернет, тому постає питання щодо отримання максимальної користі від нього для державних органів без порушення прав і свобод громадян. Адже Інтернет як засіб отримання інформації нагепер постає чи не єдиним джерелом, порівняно з друкованими засобами отримання інформації або телевізійними програмами. Але разом із можливостями, які надає Інтернет, він не має 100% захисту як зсередини, так і ззовні. Зараз неможливо заборонити використання мережі Інтернет, який серед іншого стає основним середовищем розповсюдження в тому числі певних стереотип-

них думок щодо расового, національного, релігійного, політичного або етнічного походження людини.

Різні аспекти дискримінації у вітчизняній правовій науці досліджували в галузі трудового права І. Лаврінчук, Т. Ма-кійчук, кримінального права – Н. Гурова, адміністративного права – О. Бандурка, К. Левченко, міжнародного та конституційного права – Т. Мельник, М. Буроменський, Є. Захаров, В. Яворський, цивільного права – З. Ромовська, в соціально-політичній сфері – О. Сулова, Л. Кобелянська, О. Балакірева, в економічній сфері – Е. Лібанова, у сфері освіти – М. Скорик та інші. Але сьогодні майже не порушувалося питання впливу інформаційних технологій на таке суспільне явище, як дискримінація. Навіть держава, яка усіляко проводить антидискримінаційну політику, не в змозі протидіяти впливам глобальних інформаційних мереж, особливо коли вільний доступ до інформації передбачений багатьма міжнародно-правовими актами та національним законодавством України.

Виклад основного матеріалу. Загалом під впливом інформаційної революції, яку ми сьогодні спостерігаємо, дискримінація як певне суспільно-політичне явище знаходить усе нові й нові шляхи для свого розповсюдження та

укорінення в певному суспільстві. А в умовах сьогоднішнього, коли Україна веде неоголошену війну з внутрішніми та зовнішніми ворогами, проникнення основних характерних впливів дискримінації до свідомості її громадян відбувається доволі легко. Наш ворог дотримується таких мети й алгоритму дій. Мета – якомога більшу кількість людей притягнути під свою ідеологію, цікаво те, що люди можуть цього й не усвідомлювати. Алгоритм – знайти протилежні точки зору (захід – схід, українська мова – російська мова, Європейський Союз – Митний Союз, Порто-франко – децентралізація тощо) і «грати» на протилежностях поглядів. А Інтернет, у свою чергу, є інструментом в інформаційній війні [2, с. 202].

Для з'ясування особливостей взаємозв'язків «Інтернет» – «дискримінація» необхідно надати певну характеристику кожному із цих явищ окремо.

Дискримінація в загальному вигляді – це обмеження або позбавлення прав певних категорій громадян за расовою чи національною належністю, політичними й релігійними переконаннями. Тема дискримінації та її виявів неаб'ємна, але написаного й досі недостатньо, щоб у повному обсязі дослідити цю проблему. Адже, як не дивно, дискримінація має властивість змінюватись і підлаштовуватись відповідно до певної ситуації у світі, певного економічного, культурного, політичного розвитку суспільства, технічного вдосконалення тієї чи іншої сфери життя.

Питання проблеми дискримінації почало обговорюватись досить нещодавно – із середини ХХ століття. Цьому передувало багато світових проблем. Безперечно, основною з них можна назвати Другу світову війну. Сумно усвідомлювати, що задля того, щоб порушити проблему забезпечення прав людини на міжнародному рівні, необхідна була така кількість жертв. І справа навіть не в тому, що до цього часу дискримінації як явища не було, а в тому, що соціальна спільнота не бажала її помічати, ознаки цього спостерігаються й сьогодні (конфлікти в Сирії, на сході України, Криму, Афганістані, Судані, Сомалі, Іраку, Лівії, Туреччині, Конго тощо). Напевне, одним із ключових факторів, який вплинув на загострення міжнаціональних, міжрасових та аналогічних проблем, що виявлялись у незаконному обмеженні прав і свобод, було становлення тоталітарного режиму в країнах соціалістичного табору, утворення нацистської диктатури в Німеччині та невдала миротворча політика, яку намагались проводити лідери світових країн. Методом ретроспекції можна порівняти умови, в яких дискримінація розповсюджувалась у країнах у ХХ столітті й сьогодні. Так, раніше не існувало Інтернету та аналогічних засобів отримання інформації. Але на той момент велике значення мало радіо й газетна справа. Саме через такі джерела інформації окремі суб'єкти впливали на свідомість не однієї людини, а цілих націй. І тоді, й зараз діяв принцип: «У те, що нам показують, ми й віримо».

Щодо всевітньої мережі Інтернет, то з початку ХХІ століття в умовах технологічного прогресу він давно вже міцно увійшов у життя людей, а для деяких людей – це єдиний спосіб самовираження та пошуку друзів або заробітку. Завдяки створенню Інтернету, кожна людина може прислатися до величезних і практично невичерпних джерел інформації [3]. Вільний доступ до мережі спричинює її наповнення різноманітним контентом – від безпечних і яскравих картинок до націоналістичних, шовіністичних, суїцидальних та інших закликів. Засоби виявлення шкідливого контенту й заходи щодо недопущення його розповсюдження докладно викладені автором у матеріалах Міжнародної конференції «Світ науки» (29.03.2017, м. Дубаї, ОАЕ), в якій саме розглядається ресурс <http://www.yasiv.com/vk>, що являє собою візуалізацію зв'язків у соціальній мережі Вконтакте. За допомогою його в адмінпанелі можливо додавати або приховувати необхідних для моніторингу осіб, а також змінювати колір зв'язків. Ресурс показує всі взаємозв'язки, навіть приховані. Другий ресурс – це <http://searchlikes.ru>,

який допомагає в аналізі акаунтів Вконтакте осіб щодо їхніх дій [4].

Так, зараз набуло популярності використання «Даркнета» (DarkNet) – вищий за ступенем анонімності сегмент Інтернету, до якого неможливо підключитися через звичайний браузер. У ньому сконцентровані спільноти, що займаються незаконною діяльністю, в тому числі торгівлею зброєю, банківськими картами, наркотиками тощо. Але так само існує й безліч цілком легальних і нешкідливих проєктів – бібліотеки, літературні журнали. Люди обирають цю мережу заради збереження своєї приватності й свободи слова. У цьому випадку дискримінація виглядає не лише як щось приманливе та нереальне, а як швидкозростаюча проблема, що охоплює майже всі прошарки населення.

Розглядаючи вплив Інтернету на появу й розповсюдження дискримінації, доречно згадати неоднозначну та шокуючу подію, що сталася в селі Лощинівка Одеської області. 27 серпня 2016 року в с. Лощинівка Ізмайльського району Одеської області було знайдено тіло дівчинки 2007 року народження з ознаками насильницької смерті. За підозрою в убивстві правоохоронці затримали представника ромської національності [5]. Факт затримання представника саме ромської національності призвів до того, що в вищезазначеному селі відбулися погроми помешкань циганського поселення. Ці обставини дуже швидко розповсюдились мережею Інтернет, і тема «циганського питання» почала обговорюватись з новою силою, формуючи негативне враження від усього ромського населення загалом. У цьому випадку стереотипне враження від окремого етносу перевищило людське самоусвідомлення й толерантність.

Так, є певна недосконалість у методах і тактиці дій правоохоронних органів, що є наслідком застосування застарілої системи розслідування злочинів і невпровадження організації діяльності органів поліції на основі кримінального аналізу (ILP) [6].

Як зазначав Г. Булашев: «Тоді як «жиди» експлуатували українське посіпільство головним чином через посередництво, так би мовити, панів в операціях більш чи менш великих і прибуткових (гуртові скупки, різноманітні оренди), цигани промишляли в народі безпосередньо, виключно по дрібницях. Постійні житейські зносини із циганами дали можливість народу вивчити їх, як кажуть, до найтонших відтінків душі. Цигана народ уважає незрівнянно нижчим за розумом і хитрістю, аніж «жида», і певен, що його завжди можна обманути й провести, якщо тільки бути з ним обережним, тоді як «жида» й сам чорт не проведе» [7].

Тому специфіка міжетнічних стосунків, безумовно, є складником філософської проблеми «людина і світ». Пов'язаність людини з тією чи іншою етноспільнотою впливає на її поведінку, на сприйняття нею дійсності, дотримання етичних, моральних норм і догм віри тощо, отже, визначає менталітет особистості [8, с. 235]. Тому держава повинна постійно планово проводити роз'яснювальну роботу для усвідомлення населенням, що у світі існує багато інших національностей, рас, етносів, усі вони мають право на існування.

На особливу увагу заслуговує питання гендерної нерівності й феміністичного руху. У цьому випадку мережа Інтернет постає певним «плацдармом» для того, щоб жінки заявляли про свої права. Хочемо звернути увагу на активістський рух американської політичної діячки – Решми Саюані. Завдяки ініціативності Решми, по всьому світу діє програма, метою якої – навчання дівчат основ програмування. Решми Саюані зазначає: «Вони повинні рухати суспільство вперед. По-справжньому нововведення, ми не можемо залишити позаду половину нашого населення» [9]. Інтернет допомагає жінці реалізувати себе, він зводить питання гендерної нерівності нанівець. Також можна сказати, що завдяки певним інформаційним ресурсам чоловіки в змозі дізнатися про особливості жіночої ідеології. Більшість чоловіків у побуті роблять багато речей, що прямо чи опосередковано

сприяють гендерній нерівності. Інформаційні ресурси надають достатньо широкий перелік простих кроків, з метою уникнення нерівності поміж чоловіком і жінкою [10].

Загалом в еру технологічного прогресу на особливу увагу заслуговує використання соціальних мереж як джерела розповсюдження дискримінаційних матеріалів. В Україні найбільшої популярності набули такі соціальні мережі: Вконтакт, Facebook, Instagram, Twitter, Однокласники тощо. Проблема використання соціальних мереж доволі явна: держава й адміністрація цих ресурсів неповною мірою контролюють розповсюдження в них контенту. Тобто політика сайтів передбачає видалення непотрібних матеріалів, але у зв'язку з їх великою кількістю це стає неможливим. І діти, підлітки, молоді люди стають опосередкованими учасниками розповсюдження дискримінаційних матеріалів. Такі матеріали можуть бути досить різноманітними – від расистських анекдотів до відеоматеріалів, що пропагують вияви непрямой дискримінації.

Щоб розуміти ставлення населення до впливу Інтернету на розповсюдження мережею Інтернет певних дискримінаційних матеріалів за допомогою Google-форми, проведено онлайн-опитування, метою якого стало виділення найбільш проблемних питань, пов'язаних із дискримінацією та з'ясуванням того, чи розуміє суспільство, що таке дискримінація загалом [11].

Опитано близько тисяча п'ятсот респондентів – вісімсот чоловіків і сімсот жінок. Із усіх опитаних лише десять осіб не зрозуміли значення поняття «дискримінація», у відсотковому співвідношенні 1,5%. Усі учасники опитування користуються мережею Інтернет кожного дня, кожен має вільний доступ до соціальних мереж і пошукових сайтів, тобто всі вони учасники інформаційного обміну. Так, 66,7% опитуваних стикалися з виявами дискримінації в мережі Інтернет, а це більше ніж половина. Дев'ятсот респондентів указали, що спостерігали дискримінацію за ознакою: віку, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності; вісімсот – дискримінацію, законні обмеження та пререференції за ознакою: кольору шкіри, етнічного походження, національності; п'ятсот – дискримінацію за ознакою: релігійних переконань, чотириста – дискримінацію за ознакою: місця проживання, громадянства; жоден – дискримінацію за ознакою: стану здоров'я (в тому числі ВІЛ-статусу), інвалідності. Тобто більшість респондентів говорить про те, що в Інтернеті дискримінується те, про що можна говорити, й певні неоднозначні питання, бо як можна дискримінувати інвалідів, якщо це впливає лише на практиці, у певних життєвих ситуаціях (наприклад, невстановлення пандусів,

або виключення можливості брати участь у виборах, або відсутність спеціального громадського транспорту тощо). 53,3% опитуваних говорить про те, що необхідно обмежити доступ до мережі Інтернет певним категоріям осіб. Із такою позицією можна погодитись. Наприклад, обмежити доступ до соціальних мереж дітям і підліткам, заборонити розповсюдження матеріалів, що містять ознаки непрямой дискримінації, заборонити користуватися певними ресурсами особам, раніше засудженим за злочини, що містили елементи дискримінації, тощо. Але на практиці це зробити практично неможливо. Більшість із опитуваних наголошує, що дискримінацію можна подолати шляхом упровадження певних профілактичних методів, вихованням із дитинства, установленням певних фільтрів, які б блокували дискримінаційний контент.

Отже, Інтернет – найвизначніше досягнення у сфері зв'язку й технологій. Але, як і будь-який фактор прогресу, глобальна мережа має низку негативних чинників. Одним із них є практично неконтрольоване розповсюдження дискримінаційного контенту по всьому світу.

Зараз проблема рівності кожної окремо взятої людини постає на новому рівні. Расизм, шовінізм, гомофобія, ісламофобія та антисемітизм усе ще широко поширені на вулицях, у засобах масової інформації та політичних дебатах, а в Інтернеті, який певним чином об'єднує всі ці джерела, насамперед. Збереження соціальних упереджень продовжує призводити до масштабної дискримінації також і в приватному секторі, у сфері зайнятості, в доступі до житла, товарів і послуг, через образи та насильство.

Усілякі форуми, стратегії, засідання збираються й устанавлюються з єдиної метою – розробити ефективну програму діяльності у сфері антидискримінаційної політики. Держава впроваджує нові методики, розробляє та переглядає певні законопроекти, намагається співпрацювати з міжнародними агентствами й організаціями. Так, звісно, все це позитивні зворушення, але цього явно недостатньо. Інтернет є джерелом пошуку та відтворення інформації, стає на заваді всім прогресивним напрацюванням держави. Адже через занадто швидкий темп обміну матеріалів держава не може своєчасно здійснювати ефективне управління.

Висновки. Державі, яка хоче бути прогресивною й інноваційно розвиненою, необхідно навчитися блокувати та фільтрувати недопустимий контент у світовій мережі, усіляко підвищувати рівень правосвідомості населення, здійснювати правове виховання молоді, зосередитися на профілактичних заходах, які унеможливають надалі створення дискримінаційних матеріалів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дискримінація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Дискримінація>.
2. Исмаилов К.Ю. Интернет как инструмент в информационных войнах / К.Ю. Исмаилов, А.И. Сифоров // Актуальные вопросы современной юридической науки: теория, практика, методика : сборник материалов II Международной заочной научной конференции (г. Могилев, 19 мая 2017 г.). – Могилев : Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь, 2017. – С. 201–204.
3. Що таке Інтернет? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tips-ua.com/94332-shho-take-internet.html>.
4. Ismailov K.Y. Means to detect harmful for children content and measures to prevent its spread / K.Y. Ismailov // Methodology of Modern Research: III International Scientific and Practical Conference «WORLD SCIENCE» (March 29, 2017, Dubai, UAE). – Dubai, UAE. – № 4 (20). – Vol. 1. – April 2017. – P. 15–17.
5. Погроми ромів через вбивство дівчинки в Одеській області: з'явилися фото наслідків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/society/1490874-pogromi-romiv-cherez-vbivstvo-divchinki-v-odeskiy-oblasti-zyavilisya-foto-naslidkiv.html>.
6. Исмаилов К.Ю. Особливості кримінальної розвідки з відкритих джерел як інструмент збирання оперативної інформації / К.Ю. Исмаилов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2016. – № 2. – С. 110–113.
7. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування / Г.О. Булашев. – К. : Фірма «Довіра», 1992. – 414 с.
8. П'ятаченко С. Іноетнічні образи та стереотипи їх сприйняття в українському фольклорі / С. П'ятаченко // Збірник наукових праць : матеріали до української етнології. – Випуск 6 (9). – К., 2007. – 269 с.
9. Reshma Saujani Teach girls bravery, not perfection [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ted.com/talks/reshma_saujani_teach_girls_bravery_not_perfection.
10. Pamela Clark 35 Practical Tools for Men to Further Feminist Revolution [Electronic resource]. – Access mode : <http://pamelac Clark.tumblr.com/post/87113711124/35-practical-tools-for-men-to-further-feminist>.
11. Опитування «Вплив Інтернету на появу та розповсюдження дискримінації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScSG4uLdb7Zf7yCOKM-18PhzMU2OfT44gNwf5UkwBeT99NHw/viewform#responses>.